

L'ACCÉS DE LA NOBLESA TITULADA AL GOVERN DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA. (1652-1707)¹

Amparo Felipo Orts
Universitat de València

L'accés al govern municipal de la noblesa titulada és un fenomen bastant tardà al Regne de València², on en cap cas s'hi permeté fins a la segona meitat del segle XVII. En aquest sentit, la seua admissió el 1652 a les llistes insaculatòries de la capital -pionera en aquest aspecte- esdevindria en un precedent que no trigarien a aprofitar altres municipis com Alacant (1655), Xàtiva (1671), Ontinyent (1678)...³ Els experts en el tema addueixen, com a causes explicatives del fenomen, la manca d'oportunitats per desenvolupar les seues ambicions polítiques fora del Regne; el fort endeutament d'aquest sector, que feia especialment temptadors els càrrecs lucratius de l'administració i govern municipal, junt a altres formes menys visibles de remuneració, com ara la possibilitat d'aprofitar-se dels contractes d'abastiment de la ciutat, sovint més atractius, sense oblidar el seu caràcter purament honorífic i de preeminència social; l'espectacular augment de les concessions de la noblesa, o fins i tot el canvi de mentalitat entre els membres de la classe dominant en el sentit d'aguditzar progressivament la dèria aristocratitzant...⁴

En el cas de la ciutat de València, la concessió suposava la culminació d'una vella aspiració que es remunta com a mínim fins a les Corts del 1542⁵, en les quals els braços eclesiàstic i

1. Vull agrair les orientacions de Carme Pérez Aparicio per a la realització d'aquest treball. La traducció ha estat a càrrec de Vicent Artur Moreno i Giménez.

2. I probablement també a la resta de la Corona d'Aragó. Segons Torras, a la ciutat de Barcelona, la petició fou formulada el 1621, essent suficients -contràriament al llarg i feixuc procés valencià- uns pocs mesos per superar els entrebancs legals i accedir a la demanda plantejada.

3. BERNABÉ, D.: "El control de la insaculación en los municipios realengos" en *I Congrés d'Administració Valenciana: De la Història a la Modernitat*, p. 36.

4. AMELANG, J.: *La formación de una clase dirigente*: Barcelona, 1490-1714, Barcelona, 1986, pp. 64-66; CASEY, J.: *El regne de València al segle XVII*, Barcelona, 1981, pp. 271 i ss.; TORRAS I RIBES, JM.: *Els municipis catalans de l'Antic Règim. 1453-1808*, Barcelona 1983, pp. 88-90). En definitiva, és aquest un fenomen que hem d'emmarcar en el desig dels nobles d'ampliar les seues cotes de poder a totes les instàncies polítiques. De fet, a les Corts del 1645, a petició dels tres braços, es varen crear, en favor de la noblesa valenciana, places de "capa i espasa" a l'Audiència i al Consell d'Aragó, mesura que correspon a la política de la monarquia tendent a integrar la noblesa a l'administració de l'Estat. Veieu sobre aquest aspecte: GUÍA MARÍN, L.: *Cortes del reinado de Felipe IV. Cortes valencianas de 1645*, València, 1984, pp. 138 y CANET APARISI, T.: *La Audiencia valenciana en la época foral moderna*. València, 1987, pp. 85.

5. Atès que l'intent de reforma de provisió dels càrrecs comunals del 1482 a favor de la insaculació tan sols sembla afectar cavallers i ciutadans, segons s'interpreta del text reproduït per Belenguier Cebrià: "... e provehir de continent que tots los oficis de aquesta ciutat sien donats e distribuïts entre les persones bones e ydonees als dits oficis, habitants de la ciutat, e que tots los cavallers e ciutadans, qui seran disposats a rregir los dits oficis, igualment sien ordenats e entren en les dites eleccions e aprés ixquen per sorts..." (BELENGUER CEBRIÀ, E.: *València en la crisi del segle XV*, Barcelona, 1976, pp. 313).

militar van sol·licitar conjuntament que l'elecció de justícies, jurats i altres oficials es realitzés mitjançant la insaculació de ciutadans i militars, a condició que en els darrers quedassen compresos els nobles, fent argüir la seua contribució en el pagament de les càrregues municipals⁶.

La total oposició reial manifestada en aquesta ocasió —“Sa Magestat mana que.s faça justícia perquè y ha interés de part” —, no va ser suficient per acabar amb una pretensió en què l'oligarquia —ja en el poder— s'hi negava pel temor a un possible desplaçament o a les noves directrius que els nobles poguessen imposar a les accions de govern. Per tot açò, l'11 de Desembre del 1559 ambdós estaments van interposar davant la Reial Audiència una supplicació contra la Ciutat, adduint el seu dret a concórrer als oficis majors, ja que, a més de la no existència d'una prohibició concreta en furs o pragmàtiques, contribuïen al pagament d'imposicions. Tot això va originar un llarg plet, entre els nobles i el Municipi, sobre el qual, sembla ser, la Justícia mai va arribar a pronunciar-se⁷, mantenint latent una pretensió que es va fer present a totes les conjuntures en què, al llarg del segle XVII, es va plantejar la possibilitat d'introduir modificacions al govern municipal.

La primera es va presentar per la celebració de Corts el 1626. Ací, de nou els estaments eclesiàstic i militar varen expressar el desig que els nobles concorreguessen als oficis, afegint ara, junt a l'argument de la seua contribució fiscal, el de que milloraria el govern de la ciutat perquè s'ampliaria el nombre de persones disponibles per al mateix. Paral·lelament, van reiterar la sol·licitud d'introducció del sistema insaculatori, del qual pretenien participar de la manera següent: nobles i cavallers havien d'ésser insaculats en dues bosses diferents, de manera que cada any no hi haguessen més de dos jurats militars: un noble i un cavaller o generós. Per als restants oficis de la ciutat, com ara justícies, mostassaf i d'altres, els nobles concorrerrien alternativament amb els cavallers o generosos, no resultant d'açò, consegüentment, perjudicats els ciutadans. Varen proposar, per últim, intervenir —en igualtat numèrica amb els cavallers— en les eleccions dels “prohoms del quitament”, modificant allò que per furs estava acordat legalment en aquest aspecte⁸.

6. “Item señor per quant convé molt al bon regiment e bona administració de la vostra ciutat de València que sia feta insaculació dels militars e ciutadans per a les eleccions que.s fan de jurats e altres oficials de dita ciutat, e per relevar dita ciutat de moltes despeses que per dita causa cascun any se fan per dita ciutat e que en la dita insaculació entren nobles puix que aque.s contribuïsquen en pagar com los ciutadans y militars en tots los càrrecs de dita ciutat. Però los dits dos braços eclesiàstich e militar supliquen e demanen sia mercé de Vostra Magestat provehir que sia feta la dita insaculació dels dits nobles militars e ciutadans per a la electió de dit justícia e jurats e altres oficials de dita ciutat.” (GARCÍA CÁRCEL, R.: *Cortes del reinado de Carlos I*, València, 1972, pp. 145-146).

7. A.M.V. MC. Reg. 179, fo.s. 154v-156.

8. “Item, perquè Sa Magestat acostuma molt de ordinari fer mercé a molts cavallers y generosos de títol de nobles y se espera que ab la ocasió de les presents Corts se augmentará lo número de aquells, y per esta causa li venen a faltar a la ciutat de València en gran part los subjectes de importància, que com a cavallers y generosos entren a tots los oficis de aquella, y lo govern; de lo que se li segueixen y de cada dia se li han de seguir molt graves danys e inconvenients; los quals no sols restaran ressecats, però encara se augmentará lo llustre, auctoritat y bon regiment y administració de dita ciutat y sos oficis, si concórrer y són admesos en ells los nobles, puix ultra de que no perdria per est camí la ciutat los subjectes que so en governar-la, se li augmentará en gran manera lo número de.s que podran concórrer y tenir dits oficis. Y a més de ser açò de gran benefici a la cosa pública, és just que puix los nobles contribuïeixin en tots los càrrecs de la dita ciutat, com los demés, sien també admesos com los ciutadans y cavallers a dits oficis; per als quals també será de coneguda conveniència y utilitat quey haja y sia feta insaculació dels que els han de tenir, y puixen tenirlos, y estar insaculats los que no estaran casats, com tingueren trenta anys de edat; y la mateixa rahó milita en los demés oficis públics, com són los de la Diputació, y altres, pera que puguen tenir-los los fadrins. Però supliquen los dos braços a Vostra Magestat sia servit de provehir que en dita ciutat sia feta insaculació per als oficis de aquella; y que ab los cavallers y generosos sien també insaculats los nobles, si bé en dos bosses e mans distintes, de manera que cascun any haja més de dos jurats militars; ço és, lo hu noble y lo altre cavaller o generós; y que lo un any sia jurat lo noble y lo altre cavaller o generós. Y que en los demés oficis de la dita ciutat, com són justícies, mustassaf y altres que han tengut o pogut tenir los cavallers y generosos, concórreruen ab aquells dits nobles, sens que per açò es faça perjudi en cosa alguna als anys o alternativa dels nobles y generosos entre si tan solement. Y que en los oficis de la dita ciutat y en los de la Diputació, y qualsevol altres puixen ser insaculats y tenir-los així los casats, si estos tindran trenta anys de edat; la qual edat hajan menester per a aquells tan solement en que fins huy era necessari ser casats, y no per als demés. Y que los prohoms de quitaments no sien compresos en la insaculació, però que en les eleccions de semblants prohoms entrevinguen també los qualsevol furs, actes de Cort, privilegis, costum o altra disposició estatuint lo contrari” (DE LARIC, D.: *Cortes del reinado de Felipe IV*, pp. 199-200).

Però, una vegada més, la resposta reial “Plau a Sa Magestat que s guarde lo que per furs del regne està disposat sobre açò” deixava pendent un tema que va ressorgir arran de la concessió del privilegi d’insaculació el 1633, perquè les condicions en què aquest fou atorgat varen ser valorades per l’estament militar com un greuge, per diverses raons. En primer lloc, no consideraven just restar exclosos de la insaculació, tant per la seua contribució al pagament de les 20.000 lliures a canvi de les quals s’havia obtingut, com també per la convicció que entre ells existien persones molt capacitades per al govern de la ciutat. Però, sobretot, perquè la redacció dels capítols els barrava l’accés a càrrecs que fins aquell moment havien exercit. En concret, quedaven exclosos de la presentació a l’ofici d’administrador de les carns, designació que competia anteriorment als jurats, i també al de síndic, que designava el Consell, essent freqüent en aquest cas que recaigués sobre un membre de la noblesa, i que ara quedava reservat als insaculats en la primera bossa de ciutadans⁹.

En un intent de reparació del perjudici de què se sentien objecte, en les reunions mantingudes els dies 7 i 12 d’octubre i 6 de desembre del 1633 varen acordar suplicar novament, al rei, la seua admissió en les llistes d’insaculats; i, a més, que concedís facultat als jurats per designar administradors de carn a persones insaculades¹⁰ i que esmenés el dany que suposava no poder concórrer al càrrec de síndic. Així mateix, encomanaren a Don Cristòfor Despuig, senyor d’Alcàntara, al doctor Josep Ausina –membres de l’estament eclesiàstic–, a don Joan Villarasa de Castellsens i a Estaci Marc –de l’estament militar– que, constituïts en ambaixada, sol·licitassen la intercessió del virrei, marquès dels Vélez, davant del monarca¹¹; i atorgaren poder a don Joan Villarasa de Castellsens, Estaci Marc, don Bernat Boil de l’Escala, senyor de Manises, don Lluís Blasco, don Vicent Aznar Pardo de la Casta i Galceran Anglesola per a continuar el plet pendent amb la ciutat davant la Reial Audiència, el Consell Suprem d’Aragó o qualsevol altre tribunal competent¹². La conse-

9. A.R.V. *Real*, 533, foli 492 i ss. i 518.

10. “Considerat que en les últimes Corts generals celebrades per sa Magestat als regnicoles del present regne de València en la vila de Monçò en lo any MDCvint y sis los estament eclesiàstic y militar suplicaren a sa Magestat fos de son real servey venir bé en que als officis majors de la present ciutat de jurats, justícies y altres a que solen concórrer los cavallers y generosos poguessen també concórrer los nobles. La qual petició no fou concedida perquè que no havia tengut efecte la que en les mateixes Corts fou feta a Sa Magestat de la insaculació que s demanà llavors per a la concurrència de dits officis. E considerat que ara de nou lo rey nostre señor ha fet mercé a dita ciutat de concedir-li dita insaculació y que los jurats juntament ab los catorze prohoms del quitament y Concell general li han offert per aquella vint milia lliures moneda reals de València en la paga de les quals venen també a contribuir los nobles com los demés. Per la qual rahó és cosa molt justa y conforme que aquells sien també admesos en dita insaculació majorment havent-hi entre ells molts subjectes de molta importància per al govern de dita ciutat y seguint-se lo estil y capítols fets per a dita insaculació resten excluïts de la preheminiència que solien tenir de concórrer al ofici de administradors de les carns perquè que fins ara solien també nomenar los jurats administradors nobles, lo que de ara en avant no podrà ser per aver-se de fer totes les elections de cavallers y ciutadans que estaran insaculats. Perçò, et alias, tots concordantment et nemine discrepante proveheixen, delliberen y determinen que a don Juan Villarasa Castellsent, Estacio Marc, don Bernardo Boil de la Escala, Lluís don Blasco, don Vicente Aznar Pardo de la Casta y Garceran Anglesola los sia ampliàt y, en quant menester sia, donat y conferit segons que ab la present lo amplien, donen y confereixen ample y bastant poder per a que aquells o la major part de aquells, juntament ab lo dit síndich y ab les persones per los altres braços eclesiàstic y real de dit regne per al mateix efecte eletes o elegidores, y sens elles, tinguen ple y bastant poder per a suplicar a Sa Magestat sia de son real servey manar que los nobles de la present ciutat sien admesos en dita insaculació, manant per a est efecte decretar lo acte de Cort ab que los dits dos estaments eclesiàstic y militar suplicaren açò mateix a Sa Magestat, manant en particular que los jurats resten ab facultat de fer la elecció y nominació de administrador de les carnes del subjectes que ls pareixerà, encara que no sien dels insaculats per a que los dits nobles y altres persones que sien a propòsit per a dita administració no resten excluïts de aquella. Per al qual efecte puguen fer y facen totes les provisions y delliberacions que ls pareixeran convenir, y que per ocasió de dit negoci, ab los incidents dependents, annexos y connexos, puguen provehir, delliberar y executar una o més embaixades o misatgeries a la Magestat del Rey nostre señor y convenir y ajustar-se ab los diputats y demés oficials de la Casa de la Generalitat de dit regne y fer totes les provisions y delliberacions necessàries y oportunes adaquelles ben vistes conforme als furs y actes de Corts que tracten de la execució de semblants embaixades o misatgeries, a fi que les que en virtut del present poder seran provehides y delliberades, puguen ésser y sien portades a son degut efecte, cumpliment y execució. E que tinguen poder de subdelegar com és acostumat” (A.R.V. *Real*, reg. 533, folis 492-493).

11. A.R.V. *Real*, reg. 533, folis 497v-499v.

12. A.R.V. *Real*, reg. 533, folis 492v i ss. i 518.

cució d'aquest propòsit exigia, al mateix temps, cercar un suport econòmic en la gestió del qual s'encarregaren els electes de l'ambaixada, comissionats en aquesta ocasió per trobar i aplicar el procediment més escaient¹³. De seguida, en el mes de gener del 1634, contrastades diferents possibilitats, varen proposar, com a solució més justa i equitativa, imposar una taxa, proporcional a les seues possibilitats econòmiques, entre els nobles, barons, cavallers i generosos que volguessen contribuir-hi¹⁴.

Posteriorment, el tema va quedar paralitzat, fins que durant el procés d'elaboració dels capítols segons els quals s'havia d'introduir de bell nou la insaculació —després de la revocació del privilegi, anterior a instàncies del virrei d'Orpesa, el 1646—, el 1647 el comte del Real, en representació dels estaments eclesiàstic i militar, va presentar un memorial recollint les raons per les quals la noblesa havia d'ésser inclosa a les llistes, document perdut i del qual només disposem de referències indirectes. Influenciats per aquesta sol·licitud, en la consulta adreçada al rei el 31 d'agost del 1647, alguns membres del Consell d'Aragó es varen mostrar partidaris que s'insaculés alternativament un noble i un generós. Nogensmenys, don Cristòfor Crespi, el comte de Robres i Vicent Hortigas, encara participants de la idea de l'acceptació dels nobles, opinaven que, estant encara pendent de solució el plet, fóra el més convenient ajornar el tema fins a la redacció definitiva del nou privilegi, puix que la introducció d'aquesta novetat podria suscitar noves pretensions per part de la Ciutat:

“... en quarto a los nobles es materia muy tratada y hai pleito sobre ello, y resolverlo desde luego también podría hazer novedad... y de suyo sería conveniente. Pero porque puede ocasionar a la ciudad nuevas pretensiones y es justo evitarlas, parece que sería lo mejor dezir que sobre este punto queda Vuestra Magestad mirando para resolverle después para que conforme se viere que se recibe y según lo que viendo la reservación expresa representare la ciudad pueda Vuestra Magestad después concederlo”¹⁵.

També el virrei, després d'una consulta amb les tres sales de la Reial Audiència, era de l'opinió de silenciar en els nous capítols l'afer dels nobles.

“... y lo mismo se juzgó de la reserva tocante al pleito de los nobles contenida en el mismo capítulo 27 por parecer que estando este negocio en términos de justicia y con una sentencia promulgada en él, no era necesaria esta reservación para que no quedase perjudicado el derecho de las partes y m-s no habiéndose propuesto el Consejo General entre las fundaciones con que pidieron la insaculación que se determinase este punto, con que se entiende que el prevenirle vendr- a ser solamente de acordar la instancia a los interesados, y podr- ocasionar nuevos embrazos que imposibiliten o dificulten m-s el ajustamiento destas dependencias, quando se podría recelar que solo en las condiciones que vienen omittidas abr- bastante fundamento para ocasionar réplicas y novedades y para temer que el Consejo quiera continuar la de estarse junto hasta conseguir su intento, y los mal intencionados volver a sus antiguas cabilaciones, por lo qual se resolvió en las tres Salas que por ningún caso convenía manifestar las órdenes sin que yo replicasse y solicitase m-s favorable despacho de Vuestra Magestad”¹⁶.

Aquestes opinions, segurament varen pesar en l'ànim de l'estament militar, el qual només a finals del 1650 — quan ja havia estat regularitzat el funcionament de la insaculació —

13. “Attés y considerat que per a que.s puixa proseguir lo plet de la pretensió que tenen los nobles de dita ciutat per a ser admesos en la concurrència de officis majors de aquella és necessari provehir de diner per a acudir als gastos forçosos que se han de oferir en la prosecució de dita causa. Perçò et alias, proveheixen, delliberen y determinen que per los dits síndics respectivament sia reduhit lo número de dits elects a dos de cada estament, los Uquais o la major part de aquells juntament ab lo dits síndics tinguen poder per a trastechar y possar en execució los expedients que.ls pareixeran més a propòsit per a traure diner per a dit efecte y si convindrà per a possar la tacha que.ls pareixerà suficient entre les personas militars que voldran contribuir en ella per a conseguir lo dit fi” (A.R.V. Real, reg. 533, fol. 521v-523).

14. La relació de nobles i cavallers que hi contribuïren es troba recollida a FELLIPÓ ORTS, A.: *El centralismo de nuevo cuño y la política de Olivares en el País Valenciano*, València, 1988, pp. 202-205.

15. A.C.A. C.A. Leg. 644, doc. 4/65.

16. A.C.A. C.A. Leg. 644, doc. 4/40.

va tornar a insistir sobre el tema, en aquesta ocasió sol·licitant al Consell General que concedís poder al síndic per tal de renunciar a qualsevulla instància que la ciutat hagués fet en el plet pendent¹⁷. Després de cercar assessorament en una junta integrada per cavallers, ciutadans, teòlegs i juristes, l'esmentat organisme es va pronunciar a favor que la ciutat renunciés al plet i admetés els nobles a eleccions, extraccions i concursos dels oficis majors. Per la seua banda, acatant aquest parer, el 8 de desembre del 1651, els jurats proposaren al monarca que acceptés la insaculació dels nobles a la bossa de cavallers i generosos, de manera que les vacants que anassen produint-se es cobriessen amb nobles, fins a igualar el nombre dels cavallers, procedint-se posteriorment a l'extracció sense establir cap diferència entre ells¹⁸. Aquesta acceptació immediata, per part de la ciutat, després de mantenir una postura repròpia durant més d'un segle, fa pensar –encara que no en tinguem constància documental, d'això– en un pacte previ, al qual potser no fos aliè el virrei, en el context de les difícils circumstàncies que envoltaren la reimplantació del sistema insaculatori el 1648, després de la seua revocació el 1646.

De tota mena, al dia següent, el braç militar va designar don Ximèn Pérez de Calatayud, comte del Real, i en Joan Feliciano Gost-n de Soler com ambaixadors encarregats de manifestar el seu agraïment a la Ciutat per aquesta decisió. I, paral·lelament, es va organitzar una ambaixada integrada per tres nobles –don Pere Arnau Llançol de Romaní, senyor de Gilet, don Josep Calatayud, senyor d'Agres, i don Gerard de Cervelló, comte de Cervelló i baró d'Orpesa–, tres cavallers –en Justinià Roca de la Serna, en Josep Daça de Baça Gaixtiqui i en Joan Baptista de Valda– i tres representants de la ciutat –Josep Lluís Gómez, Vicent Juan del Villar i Crisògon Almella– perquè anés a la Cort amb la missió de sol·licitar, una vegada més, la insaculació dels nobles¹⁹. Finalment, una carta reial del 14 de gener del 1652 solucionava favorablement la petició, per bé que el rei, en la seua resposta, precisava que “todo lo qual he tenido por bien de aprovar y confirmar durante mi voluntad, atendiendo al zelo con que esa ciudad y nobleza acude siempre a lo que se ofrece de mi servicio”²⁰.

La concessió reial permetia que, a partir d'aquell moment, els membres de la noblesa poguessen accedir als oficis majors del consistori valencià, d'acord amb les normes establertes en el privilegi d'insaculació del 1648: jurats, justícia civil, justícia criminal i mostassaf, així com a les diferents administracions.

Els insaculats

Els primers privilegis d'insaculació es concediren ja el 1652, i en van ser beneficiaris: don Crisant Sorell, comte d'Albalat, don Gerard Cervelló, comte de Cervelló i baró d'Orpesa, don Lluís Monsoriu i don Ximèn Pérez de Calatayud, comte del Real. Durant els anys següents, i fins a la desaparició del règim foral, serien afavorits amb el privilegi; don Lluís Mercader, senyor de Xest i Montixelvo, el 1654; don Agapit Salvador, el 1655; don Joan Cavanillas, don Lluís Ruis de Liori i don Joan Tolsa el 1658; don Josep Calatayud, senyor d'Agres i Sella, don Joan Andreu Coloma, comte d'Elda, i don Pere Arnau Llançol de Romaní, senyor de Gilet, el 1659; don Lluís Pallàs, senyor de Cortés, el 1660; don Francesc Juan de Torres, el 1662; don Felip Boil de l'Escala, senyor de Manises, don

17. A.M.V. MC. reg. 179, folis 154v-156.-

18. A.M.V. MC. reg. 180, folis 254 i ss.

19. A.M.V. MC. reg. 180, folis 258-259v.

20. A.M.V. b3-11, foli 138v.

Francesc Ferrer de Calatayud, i don Baltasar Pardo de la Casta, marquès de la Casta, el 1663; el comte de Villanueva, el 1664; don Pere Boil d'Arenós, don Francesc Ladron de Vilanova i don Josep Vidal de Blanes, el 1665; don Fèlix Falcó de Belaochaga, i don Baltasar de Mompalau, comte de Gestalgar, el 1666; don Vicent Bellvís i don Joaquim Salvador, el 1667; don Joaquim Martínez de la Raga, el 1668; don Isidre Palavecino, el 1669; don Joan Cardona, i don Giner Rabassa de Perellós, senyor de la baronia de Dues Aigües i Benetússer, el 1670; don Lluís Lloris de Rocafull, el 1673; don Jerònim Mercader, don Ximèn Pérez de Calatayud, comte del Real (fill) i don Joan Vives de Canamàs, comte de l'aura, el 1674; don Josep Falcó i Ferrer, senyor de Benifaió i don Fèlix Palavesino i Villarasa, el 1676; don Pere Núñez i Bosch, el 1678; don Francesc Díez de Rebolledo, senyor d'Andilla, i don Antoni Olginat, el 1680; el comte de Casal, don Francesc Martínez de la Raga, don Manuel Rejaule i don Pere Tallada, el 1681; don Lluís León i don Cristòfor Roca, el 1683; don Vicent Roca, el 1684; don Vicent Cardona, el 1688; don Francesc Bellvís, marquès de Bèlgida, el 1689; don Cristòfor Villarasa, el 1693; don Josep Boil d'Arenós, marquès de Boil, el 1696; el comte de Carlet, el 1703; don Miquel Falcó i don Josep Monsoriu, el 1704; el comte de Castellar, el 1705; don Martí Boscà, don Francesc Coll, don Francesc Nicolau, don Tomàs Soler i don Josep Tallada, el 1707; i don Josep Martínez de la Raga, en una data que no ens resulta coneguda exactament.

Es tracta, consegüentment, d'un conjunt de certa envergadura, però en el que no veiem pas representades les cases més destacades de la noblesa valenciana. En un altre ordre de coses, la seua empremta en el govern municipal fou força desigual. El fet que l'únic tret comú de gairebé tots ells fos la seua renúncia a concórrer a l'ofici de mostassaf quan cap impediment els podia deslliurar d'eixir sortejats²¹ ens ha dut a tractar de definir el comportament polític d'aquests nobles rastrejant la seua actuació, no sols al Municipi, sinó també en aquelles altres institucions on la seua presència fou més significativa, en

21. La negativa a concórrer alternativament amb els ciutadans (entre els que no es detecta aquest fenomen) al càrrec de Mostassaf —a causa probablement de la crisi que travessava el mateix— resulta evident en les dades que oferim tot seguit.

RENÚNCIES A LA CONCURRÈNCIA AL CÀRREC DE MOSTASSAF PER PART DE NOBLES I CAVALLERS.

ANY	RENÚNCIES	CONCURRÈNCIES
1652	9	10
1654	11	7
1656	6	9
1658	8	12
1660	9	9
1662	17	3
1664	11	5
1666	13	3
1668	8	4
1670	8	5
1672	8	1
1678	5	7
1680	3	7
1682	6	6
1684	8	8
1686	8	10
1688	6	10
1690	6	10
1692	9	9
1694	9	7
1696	12	6

particular Corts, Juntes d'Estaments i Generalitat²². El resultat d'aquestes investigacions ha fet que establim els tres grans grups que indiquem, a continuació.

El primer grup estaria integrat per aquells que, per tenir una insaculació tardana no n'hem pogut fer el seguiment de la seua trajectòria política —és el cas de don Martí Boscà, don Francesc Coll, don Francesc Nicolau, don Tomàs Soler i don Josep Tallada, tots ells insaculats el 1707—, i pels que, per diferents circumstàncies, no varen desenvolupar cap activitat. En aquest cas es troba don Vicent Bellví (1667), qui malgrat haver estat insaculat també a la Generalitat, va morir abans del 1682, sense haver exercit cap càrrec polític; don Josep Falcó i Ferrer, senyor de Benifaió (1676), inhabilitat al municipi el mateix any de la seua insaculació, per la seua condició de deutor —que mantingué durant la resta del segle—, insaculat a la Generalitat el 1676 i extret de la seua llista per ordre reial de 22 de desembre del 1706; don Lluís Lloris de Rocafull, senyor d'Alfarrasí (1673), insaculat a la Generalitat el 1670, va restar inhabilitat durant el mateix any al Municipi per la seua condició de deutor; don Joaquim Martínez de la Raga (1668), inhabilitat el mateix any en que va ser insaculat per ser senyor de molí, va morir el 1670; don Josep Martínez de la Raga, de qui només sabem que va ser extret de les llistes i reinsaculat el 1707; don Ximèn Pérez de Calatayud (fill) (1674), insaculat a la Generalitat el 1669, per la seua condició de gentilhome de la Cambra del rei, no va desenvolupar cap activitat política a València; don Giner Rabassa de Perellós (1670) —casat amb donya Lluïsa Pardo de la Casta, filla del marqués de la Casta— va quedar inhabilitat per concórrer als oficis del Municipi i de la Generalitat —per la que havia estat insaculat el 1661— el 1673 per disposar d'hàbit²³; don Manuel Rejaule (1681) i don Joan Tolsa (1658), dels quals no tenim notícia que exercissin cap funció política; i el comte de Villanueva, que va morir el mateix any que va ser insaculat.

En un segon grup hem inclòs els personatges que centraren la seua activitat exclusivament al Municipi. D'aquest, en formarien part: don Joan Cavanillas, senyor d'Alginet (1658), justícia civil el 1660; don Francesc Díez de Rebolledo, senyor d'Andilla (1680), "cap de taula de la mercaderia" el 1682, administrador de les sises el 1689 i administrador de les carns entre el 1692 i el 1695; don Francesc Ferrer de Calatayud, senyor de la Granja (1663), casat amb donya Luciana Boil i Bellví, filla de don Felip, senyor de Manises, i de donya Joana Bellví, fou jurat el 1669 i el 1673 i justícia civil el 1674; impedit per la Règia Cort el 1667, va ser extret de les llistes el 1679, la qual cosa no l'impedí ser designat clavari comú el mateix any i justícia de tres-cents sous el 1680. Insaculat a la Generalitat el 1669, va morir abans del 1682²⁴; don Francesc Lladró de Vilanova (1665), jurat el 1667; don Jerònim Mercader (1674), administrador de la carn el 1677 i el 1680; don Lluís Mercader, senyor de Xest i Montixelvo (1654), —fill de don Joan Mercader del mateix títol, es va casar

22. El seguiment ha resultat bastant laboriós. Els càrrecs municipals, han estat obtinguts a partir de la revisió sistemàtica dels "Manuale de Consells" compresos entre el 1652 i el 1707; la participació en Corts, mitjançant la comprovació de les llistes d'assistents a les del 1645; la intervenció en les juntes de l'estament militars en la sèrie "Corts per estament" de l'Arxiu del Regne de València, entre les seues signatures 541 a 561; la relació d'insaculats per optar a càrrecs de la Generalitat, en el volum 669 de la secció Reial de l'esmentat Arxiu, que replega la matrícula de nobles i cavallers per a la mateixa entre 1511 i 1700. També han resultat d'utilitat les aportacions de la genealogia d'algunes de les principals famílies valencianes conservada a la Real Academia de Madrid, així com la següent bibliografia: GARCÍA MARTÍNEZ, S.: *Valencia bajo Carlos II. Bandolerismo, reivindicaciones agrarias y servicios a la monarquía*. Vil·lena, 1991; DE LARIO, D.: *El comte-duc d'Olivares i el regne de València*. València, 1986; CASEY, J.: *El regne de València al segle XVII*, Barcelona, 1981; PÉREZ APARICIO, C.: "La política de represalias y confiscaciones del Archiduque Carlos en el País Valenciano, 1705-1707" *Estudis 17* (1992), pp. 149-196; CHIQUILLO PÉREZ, J.A.: "La participación" *Estudis 17* (1992), pp. 115-148.

23. Piux que el nomenament de jurats es realitzava habitualment el mes de maig, el de justícia civil i criminal el 22 de desembre i el de mostassaf el 28 ó 29 de setembre, amb motiu d'evitar fer més complicades les notes, ometrem aquestes referències, així com les assistències a les Corts resenyades en GUÍA MARÍN, L.: *Cortes del reinado de Felipe IV. Cortes Valencianas de 1645*, València, 1984, pp. 418-424.

24. A.M.V. b3-13, foli 17; A.R.V. Real, 669, foli 285, R.A.H.

24. A.M.V. b3-12, folis 133v- 134; A.R.V. Real, 699, foli 289; R.A.H.

amb donya Jerònima de Calatayud, filla del senyor d'Agres- va ser "caixer de gros" el 1655, jurat el 1655 i el 1661 i justícia criminal el 1657, mort el 1662²⁵); don Baltasar de Mompalau, comte de Gestalgar (1666), -fill primogenit de don Gaspar de Mompalau, baró de Gestalgar, i de donya Maria Ferrer, senyora de la Torre i de Miralbó, cavaller de l'Orde de Calatrava- que restà impedit per a concórrer als oficis majors per la seua condició de deutor a la Règia Cort el 1669 i, això no obstant, va arribar a ser justícia civil el 1676, caixer de gros el 1679 i el 1680 i jurat els anys 1684 i 1687²⁶; don Lluís Monsoriu (1652), jurat el 1654, insaculat per a l'administració del "pastim" el 1655 i justícia civil el 1656, va morir el 1660; don Antoni Olginat (1680), administrador de sises el 1682; don Isidre Palavesino (1669), qui malgrat haver estat inhabilitat per concórrer als càrrecs el 1669 per ordre reial i el 1695 per ser deutor, va arribar a ser "cap de taula del portal de Serrans" el 1669 i el 1670, jurat el 1672, el 1682, el 1692 i el 1700, administrador del "pastim" el 1677, el 1679, el 1681, i el 1694, "caixer de gros" el 1673 i el 1703, administrador de carns el 1674, el 1675, el 1684, el 1685 i el 1686, mostassaf el 1690 i "cap de taula de la Llotja" el 1699, deixant aquest món el 1704²⁷; don Cristòfor Roca Cavanillas (1683), justícia criminal el 1693; don Lluís Ruis de Liori, "cap de taula del portal de Serrans" el 1659, va morir el 1660; don Francesc Juan de Torres (1662), jurat el 1663 i administrador de la carn el 1664 i el 1667, va restar inhabilitat aquell mateix any per haver obtingut hàbit; i don Josep Vidal de Blanes (1665) -casat amb la filla del vescomte de Torres Secas i Cavaller de l'Orde de Montesa des del 1667- que va ser jurat el 1665 i administrador de la carn el 1671.

Un tercer grup, el conformarien els qui varen distribuir la seua activitat entre institucions polítiques diferents. S'hi inclourien els nobles següents:

Don Francesc Bellví, marquès de Bèlgida (1689), jurat el 1691 i administrador de les sises el 1693, que va ésser insaculat el 1682 a la Generalitat, on va exercir el càrrec de comptador el 1686, el 1687 i el 1688; com a membre de l'estament militar va ésser designat electe de la Junta dels Trenta-sis de la Costa el 1685, per a l'organització de la lleva el 1689 i per a la declaració de "cas inopinat" del nomenament del comte d'Altamira com a virrei de Sardenya, pel seu encertat govern a València sense violació dels furs, el 1690²⁸.

Don Josep Boil d'Arenós (1696), jurat el 1699 i el 1704 i "cap de taula de la sisa del vi" el 1700, fou insaculat per a concórrer als càrrecs de la Generalitat el 1691. Com a membre de l'estament militar, va formar part de les juntes de Contrafurs (1692) -en qualitat de delegat del comte d'Albalat- i dels Trenta-sis de la Costa (1697), resultant així mateix elegit per a intervenir en la posada en funcionament de la disposició del fur 99 de les Corts del 1604 (1696), en la beatificació del Pare Simó (1696) i en la declaració de "cas inopinat" del nomenament del comte d'Altamira com a virrei de Sardenya. En començar la Guerra de Successió, va passar al bàndol austriacista, essent nomenat governador de València quan es va formar el primer govern d'aquest signe²⁹.

Don Pere Boil d'Arenós, marquès de Boil (1665), a més d'ésser "cap de taula del portal del Real" el 1668, la seua activitat al Municipi es va reduir a la seua elecció com a jurat el 1670. Insaculat, també, per concórrer als càrrecs de la Generalitat, sols tenim constància que va ser arrendador del "margalló" el 1671 i del "general" el 1672 i el 1673. Canceller de la Reial Sala Criminal, exercí també missions importants en les juntes de l'estament militar: membre de la Junta de Contrafurs, com a mínim des del 1661, fou nomenat el 1683 per a

25. A.M.V. MC. 184, foli 218; A.R.V. Real, 669, foli 250; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 236, 411, 412, 432, R.A.H.

26. A.M.V. b3-12, foli 230v; A.M.V. MC. 208, foli 536; A.R.V. Real, 669, foli 268v; R.A.H.

27. A.M.V. MC. regs. 200, 202, 206, 209, 211, 213, 226, 230 y 234.

28. A.M.V. b3-13, foli 9-9v; A.M.V. MC. 233, foli 633; A.R.V. Real, 547, foli 550; A.R.V. Real, 699, foli 307V.

29. A.R.V. b3-15, foli 158v-159; A.M.V. MC. 232, foli 4v; A.R.V. Real, 552, 554, 555; A.R.V. Real, 669, fol. 316; GARCÍA MARTÍNEZ, s. PP. 432; CHIQUILLO, J.A., pp. 129.

encarregar-se, juntament amb altres electes, de fer efectiu el ban del virrei, comte de Cifuentes, sobre represàlies de béns i manifest dels francesos, designant-se la seua casa com un dels llocs on s'havia de procedir al mateix. Majordom d'En Joan d'Àustria i decidit partidari d'aquest en el colp d'estat del 1668, el 1675 fou designat "portanveu del general governador" d'Oriola i el 1677 governador d'Alacant. Durant la Guerra de Successió, se situà al bàndol austriacista³⁰.

Don Felip Boil de l'Escala (1663), insaculat també a la Generalitat el 1649, va limitar l'activitat a la seua presència en les Corts del 1645, a la seua pertinença a la Junta de Contrafurs des del 1660 i a la seua designació com electe en la canonització de Sant Lluís Beltran³¹.

Don Josep Calatayud, senyor d'Agres i Sella (1659), elegit mostassaf el 1660, fou designat administrador de la carn el 1664 i el 1668, "prohom del quitament" el 1665 i inclòs a les llistes de sortejables per al càrrec d'administrador del "pastim" el 1669; insaculat a la Generalitat el 1644, figurà al si de l'estament militar entre els electes encarregats d'atendre el problema suscitat per la Segona Germania (1663), d'ocupar-se de la qüestió de les sises de la ciutat (1664) i d'organitzar la lleva de 400 infants del 1666. Per últim, va assumir la funció de "vehedor de la costa", pel fet d'estar casat amb la comtessa de Cirat, qui, amb caràcter hereditari dins la seua família, ostentava tal funció³².

Don Joan Cardona (1670), "cap de taula del portal del Real" el 1670 i jurat el 1671, fou insaculat el 1670 a la Generalitat, de la qual va ésser diputat el 1680, el 1681 i el 1682. Com a membre de l'estament militar, va formar part de la Junta de Contrafurs, com a mínim des del 1676, designant-lo també electe per tal d'atendre l'afer del "general del tall" el mateix any; el 1677, per prevenir la pesta i per atendre la petició d'En Joan d'Àustria d'incrementar la infanteria de Catalunya; i el 1679, per negociar l'acord entre Espanya i França. Va culminar la seua carrera política com a tinent de governador, com a mínim des del 1682, quedant, per això mateix, inhabilitat per accedir a altres càrrecs. Va morir el 1686³³.

Don Vicent Cardona (1688) va limitar la seua actuació, al Municipi, a l'accés al càrrec de justícia criminal el 1691. Insaculat a la Generalitat el 1682, fou diputat entre el 1686 i el 1688. En l'estament militar va ésser electe per al "quitament" i abast de la ciutat el 1684 i des del 1685 membre de la Junta dels Trenta-sis de la Costa, en qualitat de delegat del senyor de Bèlgida³⁴.

El comte de Carlet, insaculat el 1703, fou extret de les bosses el 1707, i reinsaculat durant el mateix any, no arribant a exercir cap càrrec municipal. La seua activitat se centrà principalment en l'estament militar en el qual resultà elegit per tal d'exercir missions polítiques d'importància. A més de ser membre de la Junta dels Trenta-sis de la Costa, com a mínim des del 1698, el 1700 se li va encarregar de formar part de les ambaixades organitzades tant per expressar el condol pel traspàs de Carles II com per felicitar el nou rei, Felip V. El 1701 constà entre els electes designats per ocupar-se del problema de la successió de la monarquia, de què el nou monarca honrés el Regne amb la seua presència i de redactar els "apunts" per a les Corts que pretenien celebrar-s'hi³⁵.

El comte de Casal (1681) va exercir al Municipi els càrrecs d'administrador de les sises el 1684, justícia civil el 1690 i el 1702 i jurat el 1692, funcions que compaginà amb una

30. A.M.V. *h3-12*, folis 193-193v; A.R.V. *Real* 541, 546; A.R.V. *Real*, 669, foli 260v; GARCIA MARTINEZ, S.: pp. 374, 377; CHIQUILLO, J.A.: pp. 127.

31. A.M.V. *h3-12*, folis 133v-134; A.R.V. *Real*, 541, 543; A.R.V. *Real*, 669, foli 267v.

32. A.M.V. *h3-12*, foli 31v; A.M.V. *MC*. 197, folis 54 y 523; A.R.V. *Real*, 541, 542; A.R.V. *Real*, 669, foli 260; CHIQUILLO, J.A.: pp. 129.

33. A.M.V. *h3-13*, foli 17; A.M.V. *MC*. 201, foli 710; A.R.V. *Real*, 544, 545; A.R.V. *Real*, 669, foli 295v; GARCIA MARTINEZ, S.: pp. 400.

34. A.M.V. *H3-14*, foli 300; A.M.V. *Real*, 547; A.R.V. *Real*, 669, foli 307.

35. A.M.V. *h3-16*, foli 61v; A.M.V. *MC*. 234, foli 563v; A.R.V. *Real*, 556, 558, 559.

notòria activitat com a electe de l'estament per ajudar Catalunya el 1692, per a resoldre l'afer del "cas inopinat" de la pèrdua de Barcelona i estat de la guerra el 1697; per elegir ambaixador per a posar-se als peus de Felip Vè, el 1700; per a organitzar una ambaixada relativa al problema plantejat per la successió de la monarquia, el 1701; per a sol·licitar la vinguda a València de Felip Vè, el 1701; i per a redactar els "apuntes" per a la celebració d'unes preteses Corts durant el mateix any³⁶.

El comte de Castellar (1705), destacat polític durant el període borbònic, va limitar la seua actuació, durant l'etapa estudiada, a la seua pertinença a la Junta dels Trenta-sis de la Costa, des del 1700 en substitució del comte de Carlet, essent extret i reïnsaculat a les llistes del municipi el 1707³⁷.

Don Gerard Cervelló, comte de Cervelló i baró d'Orpesa (1652), fou jurat el 1653 i el 1658, justícia civil el 1654, administrador de carns en el mateix any, insaculat per a l'administració del "pastim" el 1655, administrador del mateix el 1656 i el 1660 i "cap de taula de l'almodí" el 1659. A la Generalitat, encara que va ser insaculat el 1637, no tenim constància que arribés a ocupar cap càrrec. Més reeixida va ésser la seua intervenció a les juntes de l'estament militar; a més a més de pertànyer a la Junta de Contrafurs des de, com a mínim, el 1660, va actuar com a electe en la canonització de Sant Lluís Beltrán (1660) i del Pare Simó (1661), en la pretensió de supressió de les sises per part de la ciutat (1664) i com ambaixador dels tres estaments per a representar al rei el perjudici que se'n derivaria d'aquesta mesura. Va morir el 1686³⁸.

Don Joan Andreu Coloma, comte d'Elda (1659), fill de don Joan Coloma, comte d'Elda —que havia estat gentilhome de Cambra de Felip IV—, nascut a Alacant, es va casar amb donya Isabel Pujades i Borja, comtessa d'Anna i senyora de la baronia d'Ènguera, que al mateix temps era filla del comte d'Anna i de donya Anna Maria Mateu, més tard comtessa del Real. Jurat el 1659 i justícia civil el 1664, va ser inhabilitat, pel visitador, per a conèrrer als oficis de la ciutat, situació que va mantenir fins a la seua mort, el 1694. A la Generalitat, va accedir al càrrec de comptador entre el 1692 i el 1694. Com a membre de l'estament militar, a més d'assistir a les Corts del 1645, va formar part de diverses juntes d'electes: servei de 600 infants de Catalunya (1659), negociació de la pau amb França i matrimoni de la infanta (1660), organització de la lleva de 400 infants i del terç de Portugal (1666), prevenció del contagi (1678), Junta de Contrafurs (1679), canonització de Sant Joan de Ribera, Junta dels Trenta-sis de la Costa (1685) i beatificació del Pare Simó (1685)³⁹.

Don Felix Falcó de Belaochaga (1666), des de la seua insaculació, el 1666, desenvolupà una intensa activitat al municipi. "Cap de Taula del Portal de Sant Vicent" el 1666 i el 1669, va ser jurat també el 1668, el 1684 i el 1704; "prohom del quitament" el 1668, justícia criminal el 1669, administrador de carns el 1671, el 1672, el 1675, el 1680, el 1681, el 1682, el 1690 i el 1692, "caixer de gros" el 1687, insaculat per a l'administració del "pastim" el 1689, administrador del mateix el 1696, el 1699 i el 1703, justícia civil el 1700 i "cap de taula de la sisa del vi" el 1705. En el context de la política de represàlies de l'arxiduc Carles, va actuar com a segrestador dels béns del ducat de Villahermosa, motiu pel qual amb tota seguretat, va ser extret de les llistes el 1707. Insaculat a la Generalitat el 1682, va ser diputat el 1693, el 1694 i el 1695. Igualment reeixida va ser la seua actuació com a membre de l'estament militar, formant part de les juntes d'importància política; electe de la Junta de Contrafurs, com a delegat del comte de Faura el 1678, se li va encarregar durant el mateix any participar en la prevenció de la pesta; el 1680 va col·laborar en la declaració de "cas inopinat" de l'afer del comte d'Altamira; el 1700 fou nomenat per a l'elecció d'ambaixador en

36. A.M.V. *b3-14*, folis 65v-66; A.M.V. *MC*. 234, foli 346 y *MC*. 215, foli 837; A.R.V. *Real*, 552, 555, 558, 559.

37. A.M.V. *b3-16*, folis 93-93v; A.R.V. *Real*, 558.

38. A.M.V. *MC*. 183, foli 23v y *MC*. 190, foli 576; A.R.V. *Real*, 541, 546; A.R.V. *Real*, 669, foli 250v.

39. A.M.V. *b3-12*, foli 31v; A.R.V. *Real*, 541, 542, 546, 547; A.R.V. *Real*, 669, foli 267v; R.A.H.

carregat de posar-se als peus de Felip Vè; i el 1701 per a la resolució del “cas inopinat” de l’ambaixada per donar l’enhorabona per la successió en la monarquia i per a suplicar al rei que honrés València amb la seua presència per tal de jurar els furs i celebrar Corts⁴⁰.

Don Miquel Falcó (1704), insaculat a la Generalitat el 1697, extret de les seues llistes el 1706 i de les del Municipi el 1707 –a les què va ésser reincorporat durant el mateix any–, fou designat electe per a la declaració de “cas inopinat” del nomenament d’Altamira com a Virrei de Sardènia i per a expressar el condol pel traspàs de Carles II⁴¹.

Don Lluís León (1683); en l’àmbit municipal, la seua activitat es va limitar a l’execució del càrrec de justícia criminal el 1687 i d’administrador de carns entre el 1687 i el 1690. Com a membre de l’estament militar va intervenir en la persecució dels bandolers que havien atacat les possessions de don Lluís Mercader, el 1685; en l’organització de la lleva, el 1689; i en la declaració de “cas inopinat” del comte d’Altamira. El 1688 va assumir la participació en les juntes per a les què havia estat designat don Francesc Figuerola i el 1690 les que s’havien encarregat al marquès de Llançol⁴².

Don Pere Arnau Llançol de Romaní, senyor de Gilet (1659), casat en primeres núp-cies amb donya Jerònima Montserrat i en segones amb donya Angela Rabassa de Perellós, filla de don Giner Rabassa. La seua actuació al Municipi es va reduir al càrrec d’administrador del “pastim”, que exercí entre el 1664 i el 1665, quedant des del 1666 fins al seu traspàs, el 1682, inhabilitat per a concórrer als oficis majors, per ordre del visitador. A la Generalitat va ser insaculat el 1649, però tan sols tenim constància que actués com a arrendador del “General” el 1675. Com a membre de l’estament militar, a més d’intervenir a les Corts el 1645, va ser elegit el 1659 per a participar en l’organització del servei de 600 infants de Catalunya; el 1661 per al negoci del “quitament” de censals de la ciutat i per a la beatificació del Pare Simó; el 1664 per al “cas inopinat” de les sises de la ciutat; el 1666 per a la Junta de Contrafurs, en haver obtingut don Felip Cardona l’hàbit d’Alcàntara; el 1671, per a la canonització de Tomàs de Villanueva; el 1685 per a la Junta dels Trenta-sis de la Costa, i el 1700 per a expressar el condol per la mort de Carles II. Tot i això, la seua actuació va resultar especialment activa en les juntes relacionades amb la persecució de bandolers. En aquest sentit, va actuar en algunes ocasions durant els anys 1640–50 com a ambaixador dels estaments del Regne davant el rei, denunciant els contrafurs comesos contra els enco-bridors de bandolers. Es va encarregar de la redacció de molts memorials sobre contrafurs, intervingué en la persecució dels bandolers que havien envaït les terres de don Lluís Mercader i Calatayud, i el 1680 i el 1685 el van fer responsable per a extirpar algunes colles⁴³.

Don Francesc Martínez de la Raga (1681) va ésser jurat el 1682 i el 1689, mostassaf el 1684, administrador de les sises el 1686, insaculat per a l’administració del “pastim” el 1689, administrador del mateix el 1692 i de la carn el 1691, el 1692, el 1694 i el 1695 i justícia civil el 1696. Insaculat també a la Generalitat, com a membre de l’estament militar, a penes va intervenir com a electe per a l’organització de la lleva de 500 infants el 1684 i en la declaració de “cas inopinat” del nomenament del comte d’Altamira el 1690⁴⁴.

Don Josep Monsoriu (1704), jurat el 1705 i el 1706 va ésser extret de les llistes i reinsaculat el 1707. Insaculat a la Generalitat el 1691, se li encomanà durant el mateix any for-

40. A.M.; V. *b3-12*, foli 230v; A.M.V. *MC*. reg. 197, 200, 207, 210, 212, 214, 218, 219, 220, 224, 227, 230, 234, y B-135; A.R.V. *Real*, 546, 558, 559, A.R.V. *Real*, 669, foli 307v; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 236, 341, 404, 405, 432, 471, 571; PÉREZ APARICIO, C.: pp. 189.

41. A.M.V. *b3-16*, foli 80; A.R.V. *Real*, 558; A.R.V. *Real* 669, foli 321v.

42. A.M.V. *b3-14*, folis 127-127v; A.M.V. *MC*. 218, foli 393 y *MC*. 220, foli 356, A.R.V. 550, 551; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 411, 432.

43. A.M.V. *b3-12*, foli 31v; A.R.V. *Real*, 541, 542, 543, 544, 546, 547, 558; A.R.V. *Real*, 660, foli 267v; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 173, 332, 341, 401, 411; R.A.H.

44. A.M.V. *b3-14*, folis 65v-66; A.M.V. *MC*. 228, foli 315; *MC*. 229, foli 538; *MC*. 217, foli 555; *MC*. 223, folis 280v y 429; A.R.V. *Real*, 669, foli 322; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 388, 432..

mar part de la junta encarregada de la canonització de Nicolau Factor, el 1694 de la Junta dels Trenta-sis de la Costa com a delegat del comte d'Elda i el 1697 de la destinada a la intervenció en el "cas inopinat" de la pèrdua de Barcelona i de l'estat de les guerres⁴⁵.

Don Pere Núñez i Bosch (1678), nomenat "instador del quitament" el 1681, va tenir una activitat política circumscrita a la Generalitat. Insaculat per a poder concórrer als seus càrrecs el 1661, va ser diputat el 1662, el 1663 i el 1664, comptador el 1665, el 1666 i el 1667, i de bell nou diputat el 1677, el 1678 i el 1679. Va morir el 1685⁴⁶.

Don Felix Palavesino i Villarasa (1676) va desenvolupar una activitat intensa al Municipi, en el què va ésser jurat el 1683 i el 1697, justícia criminal el 1685 i el 1695, justícia civil el 1692, mostassaf el 1702, administrador de les sises el 1680, el 1681 i el 1698, "cap de taula" de la sisa de la carn el 1692, "cap de taula de la Llotja" el 1700, "cap de taula del portal de Quart" el 1701, "caixer de gros" el 1704 i administrador de les carns el 1706. Tot això no va impedir que desenvolupés una activitat molt notòria a la Diputació. Insaculat en ella el 1682, va exercir els càrrecs de comptador el 1683, el 1684 i el 1685 i de diputat el 1689, el 1690 i el 1691. A les Juntes de l'estament militar va intervenir com a electe en la declaració de "cas inopinat" del comte d'Altamira, en l'organització de la lleva del 1689 i en la direcció de les obres de la costa, com a delegat de don Vicent Figuerola⁴⁷.

Don Lluís Pallàs, senyor de Cortés (1660), va ser jurat el 1661, administrador de la carn el 1664, el 1665 i el 1666 i "caixer de gros" el 1665. Insaculat a la Generalitat el 1661, va desenvolupar la seua activitat més significativa al si de l'estament militar. Assistent a les Corts del 1645, el nomenaren electe, per tal d'intervenir en la negociació de les paus entre França i Espanya i del matrimoni de la infanta amb el rei de França (1660), ocupar-se del "cas inopinat" del negoci de les sises de la ciutat (1664), organitzar la persecució de bandolers (1666), formar part de la Junta de Contrafurs (1669) i procurar la canonització del Pare Simó (1669)⁴⁸.

Don Baltasar Pardo de la Casta, marquès de la Casta (1663). Fill de don Joan Pardo de la Casta i de donya Maria de Puigmarín Dávalos, es va casar amb donya Anastàsia Palafox i Cardona, filla del marquès d'Ariza i de donya Maria Felipa Cardona. Jurat el 1663, i sacsulat en el mateix any a la Generalitat, on va ser arrendador dels seus drets el 1672 i el 1672, la seua activitat política es va centrar en l'exercici dels càrrecs de governador d'Alacant -que va ocupar com a mínim des del 1666-, batlle de València i virrei de Mallorca entre 1685 i 1687⁴⁹.

Don Ximèn Pérez de Calatayud, comte del Real (1652), va ser jurat el 1652 i el 1656, i justícia criminal el 1653. Impedit pel racional, no va tornar a concórrer als oficis majors: entre el 1665 i el 1667 per ser fora del Regne i des d'aquesta data fins al 1673 per estar al servei del rei. Insaculat a la Generalitat el 1631, va ser diputat el 1665, el 1666 i el 1667. Com a membre de l'estament militar, va intervenir a les Corts del 1645 i a les juntes de l'estament va figurar com a electe a la canonització de Tomàs de Villanueva (1671), a l'afer dels "quitaments" de la ciutat (1676), al del General de tall (1678), a la Junta de Contrafurs (1679) i en la comissió encarregada de representar al rei els problemes derivats de la comissió contra el bandoler Cases (1680)⁵⁰.

Don Vicent Roca (1684), jurat el 1690 i el 1701, va ser també justícia criminal el 1696, administrador de carns el 1685 i el 1686 i "cap de taula de la sisa de la carn" el 1702. Insa-

45. A.M.V. *b3-16*, foli 80; A.R.V. *Real*, 551, 553, 555; A.R.V. *Real*, 669, foli 316; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 411.

46. A.M.V. *b3-13*, folis 273v-274; A.R.V. *Real*, 669, foli 285v; A.M.V. *MC*. 202, folis 703v-704 y *MC*. 213, foli 152.

47. A.M.V. *b3-13*, folis 194v-195; A.R.V. *Real*, 550, 552; A.R.V. *Real* 669, foli 308; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 432, 486, 530, 535; A.M.V. *MC*. Reg. 224, 229, 232, 233, 235 i B-136.

48. A.M.V. *G3-60*, sf: A.R.V. *Real*, 541, 542, 543; A.R.V. *Real*, 669, foli 285.

49. A.M.V. *b3-12*, folis 133v-134; A.R.V. *Real*, 669, foli 285; CHIQUILLO, J.A.: pp. 125; R.A.H.; A.M.V. *MC*. 199, 203 i 204.

50. A.M.V. *b3-10*, sf.; A.R.V. *Real*, 541, 543, 544, 546; A.R.V. *Real*, 669, foli 236; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 27, 216, 226, 254, 332; A.M.V. *MC*. reg., 183 i 187.

culat a la Generalitat el 1691, no tenim constància que assolís cap càrrec. Com a membre de l'estament militar, a més d'intervenir en la declaració de "cas inopinat" del comte d'Altamira, intervingué el 1701 en la redacció dels "apunts" per a les desitjades Corts⁵¹.

Don Agapit Salvador (1655), a banda de la seua intervenció a les Corts del 1645, la seua gestió política va restar circumscrita a la Generalitat, quedant insaculat dels seus càrrecs el 1655 i en va ser diputat els anys 1659, 1660 i 1661⁵².

Don Joaquim Salvador (1667), inhabilitat per a concórrer als oficis del Municipi per la seua condició de deutor –que va mantenir fins a la seua mort el 1687–, va ser insaculat a la Generalitat el 1682 i participà a les Corts del 1645, figurant entre els electes encarregats de la canonització de Francesc de Borja i de la beatificació del Pare Simó⁵³.

Don Crisant Sorell, comte d'Albalat (1652), fill de Jaume Sorell i de donya Francesca Vallterra i Despuig, senyora d'Alcàntara, succeí el seu germà Lluís exloent-hi la seua neboda donya Gerarda, amb qui es va casar en primeres núpcies. Morta aquesta, es va casar amb donya Francesca Roca, filla de don Francesc Lluís Roca, cavaller de Santiago i de donya Eufràsia Roca Aguilar i Borja. Insaculat per a concórrer als càrrecs del Municipi el 1652, va restar inhabilitat el 1654 per ser arrendador de molí, el 1658 per ser arrendadors de fruits, el 1665 pel racional i el 1666 per la Règia Cort; morí aquest darrer any, sense haver accedit a cap càrrec. A la Generalitat, insaculat el 1644, va ser diputat el 1650, el 1651 i el 1652. Com a membre de l'estament militar, només tenim coneixement de la seua elecció per intervenir en la persecució dels bandolers que havien assaltat les terres de don Lluís Mercader⁵⁴.

Don Pere Tallada (1681) va ser justícia civil el 1684, jurat el 1695, "cap de taula del portal de Quart" el 1699 i justícia criminal el 1705. Insaculat també a la Generalitat, com a membre de l'estament militar va intervenir en la declaració de "cas inopinat" del comte d'Altamira, a la junta designada per auxiliar el virrei Cifuentes en la persecució de bandolers, en l'organització del servei de 300 infants per a Catalunya el 1693 i en l'ambaixada encarregada d'expressar el condol per la mort de Carles II el 1700⁵⁵.

Don Cristòfor Villarasa (1693), en l'àmbit municipal, a penes va ésser administrador de sises el 1700. A la Generalitat, insaculat el 1682 va ser diputat el 1684, el 1685 i el 1686. Però la seua gestió va resultar especialment intensa a les juntes de l'estament militar, al si de les quals va ésser designat per a l'organització de la lleva de 400 infants (1684), per a l'al·lotjament de la cavalleria que havia d'arribar al Regne (1684); membre de la Junta de Contrafurs, com a delegat del comte d'Alcúdia (1685); membre de la Junta dels Trenta-sis de la Costa (1685); electe per a auxiliar el virrei Cifuentes en la persecució de bandolers –en particular els que havien atacat la casa de don Lluís Mercader–, per a la declaració del "cas inopinat" del nomenament del comte d'Altamira, per al negoci de les comandes del Regne de València (1686), per a la canonització del Pare Simó (1696), per al "cas inopinat" de la pèrdua de Barcelona i de l'estat de les guerres (1697), per a elegir ambaixador per a posar-se als peus de Felip Vè (1700), per a l'ambaixada organitzada amb motiu de la successió de la monarquia (1701), per a suplicar al rei que honrés el Regne amb la seua presència (1701) i per a redactar els "apunts" de les Corts (1701). Aqueix últim any va delegar tots els nomenaments en el comte de Carlet⁵⁶.

51. A.M.V. *b3-14*; folis 175v-176; A.R.V. *Real*, 559; A.R.V. *Real*, 669, foli 316v; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 432.

52. A.M.V. *b3-11*, folis 224, 225; A.R.V. *Real*, 669, foli 281.

53. A.M.V. *b3-12*, folis 297v-298; A.R.V. *Real*, 543, 547; A.R.V. *Real*, 669, foli 308v.

54. A.R.V. *Real*, 669, foli 261v; R.A.H.; A.M.V. *MC*. reg. 182, 187, 196 y 197.

55. A.M.V. *b3-14*, folis 65v-66; A.M.V. *MC*. 230, foli 482, *MC*. 237, foli 250, *MC*. 216, foli 328; A.R.V. *Real*, 552, 558; A.R.V. *Real*, 669, foli 308v; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 432, 582.

56. A.M.V. *b3-15*, foli 84; A.M.V. *MC*. 231, folis 522v-523; A.R.V. *Real*, 547, 548, 554, 555, 558, 559; A.R.V. *Real*, 669, foli 308; GARCÍA MARTÍNEZ, S.: pp. 256, 379, 401, 411, 432.

Don Joan Vives Canamàs, comte de Faura (1674), insaculat a la Generalitat el 1676, només va actuar com a electe de la Junta de Contrafurs (com a mínim des del 1676) i en l'organitzada per tal de prevenir la pesta del 1677; morí el 1682.⁵⁷

Les consideracions fins ací exposades no resulten, nogensmenys, suficients per traure la dimensió real de la intervenció dels nobles insaculats en el govern municipal. En principi, cal assenyalar que vint d'ells no varen arribar a ocupar durant el període analitzat cap càrrec al Municipi. Es tracta de don Vicent Bellví, don Felip Boil de l'Escala, el comte de Castellar, don Josep Falcó i Ferrer, don Miquel Falcó, don Lluís Lloris de Rocafull, don Joaquim Martínez de la Raga, don Josep Martínez de la Raga, don Ximèn Pérez de Calatayud (fill), don Giner Rabassa de Perellós, don Manuel Rejaule, don Joaquim Salvador, don Joan Tolsa, el comte de Villanueva, don Joan Vives de Canamàs, el comte de Carlet, don Pere Núñez i Bosch, don Agapit Salvador, don Crisant Sorell, i don Cristòfor Villarasa. Els restants participaren de forma molt diferenciada en el repartiment dels càrrecs municipals, segons podem observar en la següent relació:

Nom	Jurat	altres oficis majors	administracions
don Francesc Bellví	1		1
don Josep Boil d'Arenós	2		1
don Josep Calatayud		1	2
don Joan Cardona	1		1
don Vicent Cardona		1	
don Joan Cavanillas		1	
Comte de Casal	1	2	1
don Gerard Cervelló	2	1	4
don Joan Andreu Coloma	1	1	
don Francesc Díez de Rebolledo			4
don Fèlix Falcó	3	2	15
don Francesc Ferrer	2	1	
don Lluís León		1	3
don Francesc Lladró	1		
don Pere Arnau Llançol de Romaní			1
don Francesc Martínez de la Raga	2	2	6
don Jerònim Mercader			2
don Lluís Mercader	2	1	1
don Baltasar de Mompalau	2	1	2
don Josep Monsoriu	2		
don Antoni Olginat			1
don Fèlix Palavesino	2	4	8
don Isidre Palavesino	4	1	14
don Lluís Pallàs	1		4
don Baltasar Pardo de la Casta	1		
don Ximèn Pérez Calatayud	2	1	
don Vicent Roca	2	1	3
don Cristòfor Roca		1	
don Lluís Ruis de Liori			1
don Pere Tallada	1	2	1
don Francesc Joan de Torres	1		1
don Josep Vidal de Blanes	1		1
don Cristòfor Villarasa			1

(Les xifres corresponen a la quantitat d'ocasions que varen ser designats per al càrrec)

57. A.M.V. b3-12; A.R.V. Real, 543, 544, 545; A.R.V. 699, fo.: 300v.

En conjunt, se'n dedueix un accés molt significatiu a les diferents administracions –particularment notòria en els casos de don Fèlix Falcó i don Isidre Palavesino–, intensificant-se potser una tendència que arrenca de segles anteriors; un reduït nombre de nomenaments per als altres oficis majors (determinat en gran mesura per l'esmentada renúncia al nomenament per a l'ofici de Mostassaf); i sobretot el limitat nombre de nobles –23– que van aconseguir accedir en alguna ocasió a la juraderia, màxima magistratura del govern atesa la impossibilitat de concórrer al racionalat, reservat als insaculats de la primera bossa de ciutadans.

El balanç no sembla gaire positiu des de la perspectiva actual, encara que es fa difícil determinar fins a quin punt satisfieia les expectatives de la noblesa, potser més interessada pels problemes polítics del Regne. Però, de tota manera, havia aconseguit el seu propòsit d'intervenir –en major o menor mesura– en el govern municipal, quelcom que no havia assolit durant la resta de l'època foral. També sembla evident que, des del punt de vista exclusivament personal, la inclusió en les llistes insaculatòries va proporcionar als nobles afavorits el prestigi social enorme que el fet comportava i l'habitual participació en el joc d'influències i de connexions polítiques; en el terreny econòmic, els guanys que reportava l'encàrrec de les diferents administracions –de manera especial, la del pa i la carn– el que explicaria “l'estima” a aquest tipus de càrrecs, per part dels personatges influents, com ara els Falcó o els Palavesino; per últim, en l'esfera política, el control sobre el govern de la ciutat, que s'exercia des del càrrec de jurat al que molts d'ells accediren en més d'una ocasió.

Però... va comportar la presència de la noblesa titulada canvis significatius en el govern municipal?. Creiem sincerament que no. Políticament, va romandre inalterable el sistema insaculatori, que deixava en mans del monarca el control de qui podia accedir a les bosses; sociològicament, la seua entrada es va produir en detriment de cavallers i generosos –amb els que, per una altra part, resulten fàcilment assimilables, vista la majoritària procedència de la noblesa mitjana i baixa–, reservant-se els ciutadans el mateix pes específic que fins aquell moment havien ostentat, amb el consegüent control sobre els principals càrrecs de govern municipal: racional, quatre dels sis jurats, síndic de Cambra i síndic del Racionalat.

Caldrà esperar el regnat del primer monarca borbònic, amb la supressió de la insaculació, amb la introducció del sistema digital en els nomenaments i amb una presència aclaparadora de nobles en els principals càrrecs, perquè poguem parlar d'un canvi radical en el govern de la ciutat de València.